

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Adroddiad Gwella Blynyddol 2017-18

Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen Blwyddyn archwilio

Issued: Medi 2018

Document reference: 721A2018-19

Paratowyd yr Adroddiad Gwella Blynyddol hwn ar ran
Archwilydd Cyffredinol Cymru gan Gareth Jones a Non
Jenkins dan gyfarwyddyd Huw Rees.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9LJ

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn annibynnol ar y llywodraeth ac fe'i penodir gan Ei Mawrhydi y Frenhines.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn ymgymryd â'i waith gan ddefnyddio staff ac adnoddau eraill a ddarperir gan Fwrdd Swyddfa Archwilio Cymru, sef bwrdd statudol a sefydlwyd i'r diben hwnnw ac er mwyn monitro a chynghori'r Archwilydd Cyffredinol. Mae Swyddfa Archwilio Cymru yn atebol i'r Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn archwilio cyrff llywodraeth leol yng Nghymru, gan gynnwys awdurdodau unedol, yr heddlu, gwasanaethau prawf, awdurdodau tân ac achub, awdurdodau'r parciau cenedlaethol a chynghorau cymuned. Y mae hefyd yn cynnal astudiaethau gwerth am arian llywodraeth leol ac yn asesu cydymffurfiaeth â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009.

Y tu hwnt i lywodraeth leol, yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilydd allanol Llywodraeth Cymru a'r cyrff a noddir ganddi a'i chyrrff cyhoeddus cysylltiedig, Comisiwn y Cynulliad a chyrrff y Gwasanaeth Iechyd Gwladol yng Nghymru.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol a staff Swyddfa Archwilio Cymru yn anelu i ddarparu adroddiadau cymesur sy'n canolbwyntio ar y cyhoedd ar stiwardiaeth adnoddau cyhoeddus a thrwy wneud hynny, feithrin dealltwriaeth a hyrwyddo gwelliant.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi. We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Corresponding in Welsh will not lead to delay.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2017-18	4
Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus	4
Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella	5
Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2017-18	6

Atodiadau

Atodiad 1 – Statws yr adroddiad	10
Atodiad 2 – Llythyr Archwilio Blynyddol	11
Atodiad 3 – Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2017-18	15

Adroddiad cryno

Gwaith archwilio perfformiad 2017-18

- 1 Wrth bennu ehangder y gwaith a wnaed yn ystod y flwyddyn, gwnaethom ystyried graddau'r wybodaeth gronedig o waith archwilio ac arolygu, yn ogystal â ffynonellau gwybodaeth eraill a oedd ar gael, gan gynnwys dulliau Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen (y Cyngor) ei hun o adolygu a gwerthuso. Ar gyfer 2017-18, gwnaethom ni waith asesu gwelliant ym mhob cyngor. Gwnaethom ni waith ym mhob cyngor yn ymwneud â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol hefyd, a chynnal adolygiad ar thema safbwyntiau defnyddwyr gwasanaethau, ac adolygiad o'r trefniadau goruchwyllo a chraffu. Mewn rhai cynghorau, gwnaethom ni ategu'r gwaith hwn ag archwiliadau lleol yn seiliedig ar risg, a nodwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2017-18.
- 2 Mae'r gwaith a wnaed ers yr Adroddiad Gwella Blynyddol (AGB) diwethaf, gan gynnwys gwaith y rheoleiddwyr perthnasol, wedi'i nodi yn [Arddangosyn 2](#).

Mae'r Cyngor yn cyflawni ei ofynion statudol o ran gwelliant parhaus

- 3 Yn seiliedig ar y gwaith, ac yn gyfyngedig i'r gwaith a wnaed gan Swyddfa Archwilio Cymru a rheoleiddwyr perthnasol, cred yr Archwilydd Cyffredinol fod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2018-19.

Argymhellion a chynigion ar gyfer gwella

- 4 O ystyried yr amrywiaeth eang o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor a'r heriau y mae'n eu hwynebu, byddai'n anarferol pe na byddem yn dod o hyd i bethau y gellir eu gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol:
 - wneud cynigion ar gyfer gwella – os gwneir cynigion i'r Cyngor, byddem yn disgwyl iddo weithredu arnynt a byddwn yn canlyn yr hyn sy'n digwydd;
 - gwneud argymhellion ffurfiol ar gyfer gwella – os gwneir argymhelliad ffurfiol, mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi ymateb i'r argymhelliad hwnnw o fewn 30 diwrnod gwaith;
 - cynnal arolygiad arbennig, a chyhoeddi adroddiad a gwneud argymhellion; ac
 - argymhell i weinidogion Llywodraeth Cymru eu bod yn ymyrryd mewn rhyw ffordd.
- 5 Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth yr Archwilydd Cyffredinol unrhyw argymhellion ffurfiol. Fodd bynnag, rydym ni wedi gwneud nifer o gynigion ar gyfer gwella ac ailadroddir y rhain yn yr adroddiad hwn. Byddwn yn monitro cynnydd o'i gymharu â'r cynigion hyn ac argymhellion perthnasol a wnaed yn ein hadroddiadau cenedlaethol (**Atodiad 3**) yn rhan o'n gwaith asesu gwelliant.

Gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2017-18

Arddangosyn 1: gwaith archwilio, rheoleiddio ac arolygu yr adroddwyd arno yn ystod 2017-18

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Gorffennaf 2018	<p>Cysoni dulliau o gyflawni newid – Llwyddiannau Presennol a'r Heriau sy'n Parhau</p> <p>Gwneud synnwyr o wastraff bwyd yn Nhorfaen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Roedd safbwyntiau'r bobl yn dangos bod y Cyngor yn wynebu amryw o heriau mewn gwahanol gymunedau i gynyddu faint o wastraff bwyd gaiff ei ailgylchu. • Mae pobl yn cydnabod mai nhw sydd â'r rhan fwyaf i'w chwarae wrth gynyddu cyfraddau ailgylchu gwastraff bwyd ac mae cyfran fawr yn deall sut y gall eu gweithredoedd effeithio ar ailgylchu gwastraff bwyd. • Mae pobl o'r farn mai'r cyhoedd sydd â'r cyfrifoldeb mwyaf am wella gwastraff bwyd, bod ychydig yn llai o gyfrifoldeb ar gynhyrchwyr a gwerthwyr bwyd, ac bod y cyfrifoldeb lleiaf ar y gwasanaethau cyhoeddus. • Mae angen i'r Cyngor ystyried sut y gellir annog y bobl hynny nad ydynt yn ailgylchu gwastraff bwyd ar hyn o bryd i wneud hyn. Mae nifer cynyddol o bobl o'r farn y gallai cyfleusterau mwy hwylus ddylanwadu ar lefelau ailgylchu gwastraff bwyd. Nododd grŵp bach o bobl y gallai dirwyon a rheoliadau ddylanwadu ar ymddygiad pobl. • Nododd y bobl y gallai gwell gwybodaeth a mwy o adnoddau ddylanwadu ar gyfraddau ailgylchu. • Gall y Cyngor ddefnyddio sylwadau'r cyhoedd ynghylch y gwahanol ffactorau sy'n effeithio ar gyfraddau ailgylchu gwastraff bwyd mewn gwahanol gymunedau i gynllunio'i gamau strategol yn y dyfodol. 	Dim

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Gorffennaf 2018	<p>‘Craffu: Addas ar gyfer y Dyfodol?’ Adolygiad</p> <p>Adolygiad o ba mor addas yw swyddogaeth trosolwg a chraffu'r Cyngor i ymateb i heriau'r presennol a'r dyfodol.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Cyngor yn gwerthfawrogi prosesau craffu ac mae presenoldeb aelodau mewn cyfarfodydd y pwyllgor wedi gwella, er bod rhywfaint o ddryswch ynghylch swyddogaeth Aelodau Gweithredol, a byddai aelodau craffu yn elwa ar gael gwybodaeth fwy cynhwysfawr. • Cynhelir cyfarfodydd y pwyllgor craffu yn dda ond byddai cynllunio gwaith yn fwy amserol ac â gwell pwyslais yn helpu pwyllgorau i fod yn fwy cyson o ran eu heffaith. • Mae gan y Cyngor drefniadau ar waith i fonitro effaith gweithgareddau craffu, fodd bynnag nid yw effeithiau bob amser yn glir. 	<p>C1 Dylai'r Cyngor sicrhau y caiff gwaith y pwyllgorau trosolwg a chraffu a'r Cabinet ei gydgyssylltu'n well trwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> a egluro swyddogaeth aelodau'r Cabinet yn y pwyllgorau trosolwg a chraffu b alinio rhaglenni gwaith y pwyllgorau trosolwg a chraffu yn agosach â gwaith y Cabinet er mwyn galluogi'r pwyllgorau i gael gwell effaith o ystyried penderfyniadau a pholisïau arfaethedig. <p>C2 Dylai pwyllgorau trosolwg a chraffu sicrhau y caiff Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ei hystyried yn weithredol yn rhan o'u dull o gynnal gweithgareddau craffu.</p> <p>P3 Dylai'r Cyngor sicrhau y gall aelodau'r pwyllgorau trosolwg a chraffu gael gafael ar wybodaeth gynhwysfawr ac amserol wrth wneud gwaith craffu.</p> <p>P4 Dylai'r Cyngor roi trefniadau ar waith i asesu effeithiolrwydd ac effaith gwaith trosolwg a chraffu mewn modd mwy eglur.</p>

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
Hydref 2017	Adolygiad o'r Cynllun Busnes Gweithredu ar yr argymhelliad yn ein Hasesiad Corfforaethol y dylai'r Cyngor ddefnyddio'i gynllun busnes i egluro sut y caiff y tair blaenoriaeth yng Nghynllun Corfforaethol 3 (CP3) yn cael eu cyflawni, yn ogystal â nodi meysydd nad ydynt yn flaenoriaeth lle caiff adnoddau eu cwtoegi.	Ar sail ein hadolygiad hyd yn hyn rydym wedi ein sicrhau bod y Cyngor yn mynd i'r afael â'r cynnig ar gyfer gwella a nodir uchod, ond mae'n cydnabod, fel yr ydych chi'n ei wneud, bod angen i'r Cyngor gryfhau ei Gynllun Busnes i egluro sut y bydd yn cyflawni ei flaenoriaethau corfforaethol a dyrannu ei adnoddau i fynd i'r afael yn llwyr â'r cynnig ar gyfer gwella.	Dim
Mehefin 2018	Adolygiad o'r Cynllun Busnes Gweithredu ar argymhellion interim a wnaed ym mis Hydref 2017.	Mae'r Cyngor wedi ymateb yn gadarnhaol i'n canfyddiadau interim ac rydym yn parhau i fod wedi ein sicrhau ei fod yn cryfhau ei Gynllun Busnes i egluro sut y bydd yn cyflawni ei flaenoriaethau corfforaethol ac yn dyrannu ei adnoddau.	Dim
Mae'r gwaith Archwilio Perfformiad sy'n weddill yn amlinelliad archwiliad 2017-18 yn dal i fynd rhagddo a chaiff ei adrodd yn yr Adroddiad Gwella Blynyddol nesaf			
Disgwyli'r y daw'r adolygiad hwn i ben erbyn mis Tachwedd 2018.	Adolygiad Thematig: Adolygiad o safbwynt defnyddwyr gwasanaethau	Adolygiad sy'n canolbwyntio ar y defnyddiwr. Rydym yn canolbwyntio ar ailgylchu gwastraff bwyd yn ardal Trefethin yn y Fwrdeistref Sirol. Bydd y prosiect yn ceisio deall y rhesymau dros y cyfraddau ailgylchu bwyd is yn y gymuned honno.	Dim
Disgwyli'r y daw'r adolygiad hwn i ben erbyn mis Tachwedd 2018.	Gwaith Lleol: Gweithredu ar Wastraff	Bydd y prosiect hwn yn gweithredu ar gynnydd y Cyngor o ran mynd i'r afael â'r cynigion ar gyfer gwella a wnaed yn ein Hadolygiad Dilynol o Reoli Gwastraff ym mis Mehefin 2015. Bydd y prosiect hwn yn defnyddio asesiad y Cyngor ei hun o'i gynnydd o'i gymharu â'r cynigion ar gyfer gwella. Ar hyn o bryd rydym yn cytuno ar amserlen y prosiect â'r Cyngor.	

Dyddiad cyhoeddi	Disgrifiad byr	Casgliadau	Cynigion ar gyfer gwella
2 Hydref 2017	Llythyr archwilio blynyddol 2016-17 Llythyr yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o gyfrifoldebau statudol yr Archwilydd Cyffredinol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'i gyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio. Mae'r Llythyr Archwilio Blynyddol ar gael yn Atodiad 2 yr adroddiad hwn.	<ul style="list-style-type: none"> Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau. Rydym yn fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau. Hyd yn hyn, nid yw ein gwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2016-17 neu systemau ariannol allweddol. 	Dim
Cynllunio ac adrodd ar welliant			
Ebrill 2017	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r cynllun gwella blynyddol Adolygiad o gynlluniau cyhoeddedig y Cyngor ar gyfer cyflawni amcanion gwella.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran cynllunio gwelliant.	Dim
Tachwedd 2017	Archwiliad Swyddfa Archwilio Cymru o'r asesiad blynyddol o berfformiad Adolygiad o asesiad cyhoeddedig o berfformiad y Cyngor.	Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i ddyletswyddau statudol o ran adrodd ar welliant.	Dim
Adolygiadau gan gyrff arolygu a rheoleiddio			
Nid oes unrhyw adolygiadau gan gyrff arolygu a rheoleiddio wedi'u cynnal yn ystod cyfnod yr adroddiad hwn.			

Atodiad 1

Statws yr adroddiad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Archwilydd Cyffredinol gynnal asesiad gwella blynyddol sy'n edrych i'r dyfodol, a chyhoeddi adroddiad gwella blynyddol, ar gyfer pob awdurdod gwella yng Nghymru. Mae gan awdurdodau gwella (a ddiffinnir yn gynghorau lleol, parciau cenedlaethol ac awdurdodau tân ac achub) ddyletswydd gyffredinol i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth arfer [eu] swyddogaethau.'

Mae'r asesiad gwella blynyddol yn ystyried y tebygolrwydd y bydd awdurdod yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr asesiad hefyd yw'r prif ddarn o waith sy'n galluogi'r Archwilydd Cyffredinol i gyflawni ei ddyletswyddau. Mae staff Swyddfa Archwilio Cymru, ar ran yr Archwilydd Cyffredinol, yn llunio'r adroddiad gwella blynyddol. Mae'r adroddiad yn cyflawni ddyletswyddau'r Archwilydd Cyffredinol o dan adran 24 y Mesur, trwy grynhoi ei waith archwilio ac asesu mewn adroddiad gwella blynyddol a gyhoeddir ar gyfer pob awdurdod. Mae'r adroddiad hefyd yn cyflawni ei ddyletswyddau o dan adran 19 i gyflwyno adroddiad sy'n ardystio ei fod wedi cynnal asesiad gwella o dan adran 18 ac yn nodi (o ganlyniad i'w archwiliad o'r cynllun gwella o dan adran 17) a yw'n credu bod yr awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau cynllunio gwelliannau o dan adran 15.

Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd, dan rai amgylchiadau, gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21), a gaiff eu hadrodd i'r awdurdod a Gweinidogion, ac y gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Gweithgaredd ategol pwysig i'r Archwilydd Cyffredinol yw cydlynu gwaith asesu a rheoleiddio (sy'n ofynnol o dan adran 23), sy'n ystyried rhaglen waith gyffredinol yr holl reoleiddwyr perthnasol mewn awdurdod gwella. Gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd ystyried gwybodaeth a rennir gan reoleiddwyr perthnasol (o dan adran 33) yn ei asesiadau.

Atodiad 2

Llythyr Archwilio Blynyddol

Cyfeirnod: TCBC/JM/SM

Dyddiad: 2 Hydref 2017

Ms Alison Ward
Prif Weithredwr
Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen
Canolfan Ddinesig
Pont-y-pŵl
NP4 6YB

Annwyl Alison

Llythyr Archwilio Blynyddol – Cyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen 2016-17

Mae'r llythyr hwn yn crynhoi'r negeseuon allweddol a gyfyd o'n cyfrifoldebau statudol o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a'n cyfrifoldebau adrodd o dan y Cod Ymarfer Archwilio.

Mae'r Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o ran adrodd ariannol a defnyddio adnoddau

Cyfrifoldeb y Cyngor yw:

- rhoi systemau rheoli ar waith i sicrhau rheoleidd-dra a chyfreithlondeb trafodiadau a sicrhau bod ei asedau yn ddiogel;
- cynnal cofnodion cyfrifyddu cywir;
- paratoi Datganiad o Gyfrifon yn unol â gofynion perthnasol; a
- sefydlu trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau, ac adolygu hyn yn gyson.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol imi:

- roi barn archwilio ar y datganiadau cyfrifyddu;
- adolygu trefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau; a
- chyflwyno tystysgrif yn cadarnhau ein bod ni wedi cwblhau'r archwiliad o'r cyfrifon.

Mae awdurdodau lleol yng Nghymru yn paratoi eu datganiadau cyfrifyddu yn unol â gofynion Cod Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifyddu Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig. Mae'r Cod hwn wedi'i seilio ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol. Ar 19 Gorffennaf 2017, gwnaethom ni gyflwyno barn archwilio ddiamod ar y datganiadau cyfrifyddu yn cadarnhau eu bod yn cyflwyno darlun gwir a theg o sefyllfa a thrafodion ariannol y Cyngor a'r Gronfa Bensiwn. Mae ein hadroddiad wedi'i gynnwys yn y Datganiad o Gyfrifon. Adroddwyd y materion allweddol a oedd yn deillio o'r archwiliad o'r cyfrifon i aelodau'r Pwyllgor Archwilio yn ein hadroddiad o'r Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar 5 Gorffennaf 2017.

- Mae'r Cyngor yn parhau i arddangos trefniadau effeithiol wrth baratoi ei ddatganiadau ariannol, gan ein galluogi ni i gwblhau ein harchwiliad ar 19 Gorffennaf 2017, ymhell o flaen y dyddiad terfyn statudol, sef 30 Medi. Mae'r Cyngor wedi parhau i ddarparu datganiadau ariannol drafft o safon dda a dogfennau gwaith ategol i'w harchwilio. Roedd y rhain ar gael i ni er mwyn i ni gael dechrau ar ein gwaith maes archwilio ar 15 Mai 2016.
- Cywirodd y rheolwyr bob camddatganiad a nodwyd yn ystod ein harchwiliad o'r datganiadau ariannol.
- Gwnaethom ni nodi cywiriad o £367,000 o ran asedau sefydlog a roddwyd i ni, a gofnodwyd yn anghywir ar y Fantolen yn ailbrisiad yn hytrach na thrwy ychwanegiadau asedau sefydlog.
- Hefyd, gwnaethom ni nodi nifer bach o newidiadau datgelu, yn ymwneud yn bennaf â'r nodyn dadansoddi Gwariant a Chyllid a'r nodyn offerynnau ariannol. Proseswyd yr holl gywiriadau datgelu heb effeithio ar y safle alldro a adroddwyd gan y Cyngor.

- Gwnaethom ni nodi un argymhelliad o ran rheoliadau mewnol pan na chaiff cyfrifon o dan £200,000 eu hadolygu. Gwnaethom ni dynnu sylw'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu at y risg y gallai cyfrifon amhriodol neu wallus o dan £200,000 gael eu prosesu ac effeithio ar y datganiadau ariannol.

Fel awdurdod gweinyddu Cronfa Bensiwn Gwent Fwyaf, mae'r Cyngor yn cynnwys cyfrifon y gronfa bensiwn yn ei ddatganiadau ariannol. Nodwyd yr eitemau canlynol o ran ein harchwiliad o'r Gronfa Bensiwn:

- Ar 11 Ebrill 2013, unodd Prifysgol Cymru Casnewydd (UWN) â Phrifysgol Morgannwg i ffurfio Prifysgol De Cymru. Mae trafodaethau wedi parhau ynghylch trosglwyddo asedau a rhwymedigaethau sy'n gysylltiedig â UWN o Gronfa Bensiwn Gwent Fwyaf (Torfaen) i Gronfa Bensiwn Rhondda Cynon Taf o ganlyniad i'r uno hwn. Talwyd £40 miliwn i Rondda Cynon Taf yn 2015-16 ar gyfer y trosglwyddo hwn, gan adael rhwymedigaeth o £5 miliwn yn y Datganiad Asedau Net ar 31 Mawrth 2016. Yn dilyn trafodaethau ag actiwari'r cynllun, gwnaeth y rheolwyr gynyddu £1.365 miliwn ar y rhwymedigaeth sy'n weddill i £6.365 miliwn ar 31 Mawrth 2017, sy'n cynrychioli'r amcangyfrif actiwaraid gwreiddiol, wedi'i gynyddu ar gyfer adenillion y farchnad fuddsoddi a'i leihau ar gyfer y taliad a wnaed eisoes.
- Nododd ein harchwiliad fod y cynnydd hwn i'r rhwymedigaeth wedi'i nodi'n anghywir yn nodyn 10 yn Drosglwyddiadau Unigol i'r Cynlluniau. Dylai hyn fod wedi'i gofnodi o dan Drosglwyddiad Grŵp i gynlluniau eraill. Mae'r rheolwyr wedi prosesu'r newid hwn.
- Gwnaethom ni nodi un camddatganiad yn y datganiadau ariannol, a drafodwyd â'r rheolwyr, ond mae'n parhau i fod yn anghywir o ran anfateroldeb. Gwnaethom ni adolygu'r holl daliadau lwfansau ymddeol a wnaed i aelodau ar ôl diwedd y flwyddyn hyd at 16 Mehefin 2017, yn ymwneud ag ymddeoliadau a ddigwyddodd cyn 31 Mawrth 2017. Gwnaethom ni gymharu hyn â chroniad y costau hyn yn y datganiadau ariannol a nodi bod y taliadau a wnaed i unigolion a wnaeth ymddeol cyn 31 Mawrth 2017 £511,000 yn fwy na'r rhai a gronnwyd yn y datganiadau ariannol.

Rydym yn fodlon bod gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd ei ddefnydd o adnoddau

Mae ein hystyriaeth o drefniadau'r Cyngor i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd wedi'i seilio ar y gwaith archwilio a wnaed ar y cyfrifon, yn ogystal â dibynnu ar y gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn dwyn sylw at feysydd lle nad yw effeithiolrwydd y trefniadau wedi amlygu'i hun hyd yma neu feysydd y gellid eu gwella pan fydd yn cyhoeddi ei Adroddiad Gwella Blynyddol.

Gwnaethom ni gyflwyno tystysgrif yn cadarnhau bod yr archwiliad o'r cyfrifon wedi'i gwblhau ar 19 Gorffennaf 2017

Hyd yn hyn, nid yw ein gwaith ardystio ceisiadau a ffurflenni grant wedi nodi materion sylweddol a fyddai'n effeithio ar gyfrifon 2016-17 neu systemau ariannol allweddol.

Bydd adroddiad manylach ar ein gwaith ardystio grantiau yn dilyn ym mis Ionawr 2018 pan fydd rhaglen ardystio eleni wedi'i chwblhau.

Disgwylir ar hyn o bryd y bydd y ffi archwilio ariannol ar gyfer 2016-17 yn unol â'r ffi y cytunwyd arni ac a nodir yn y Cynllun Archwilio Blynyddol.

Yn gywir

Grant Thornton UK LLP

Ar gyfer ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru

Atodiad 3

Argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2017-18

Arddangosyn 2: argymhellion adroddiadau cenedlaethol 2017-18

Crynodeb o'r cynigion ar gyfer gwella sy'n berthnasol i lywodraeth leol, sydd wedi'u cynnwys mewn adroddiadau cenedlaethol a gyhoeddwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru ers cyhoeddi'r AGB diwethaf.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mehefin 2017	<u>Cynllunio Arbedion mewn Cyngorau yng Nghymru</u>	Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella, er bod cynigion ar gyfer gwella wedi'u cynnwys mewn adroddiadau lleol a gyflwynwyd i bob Cyngor.
Hydref 2017	<u>Caffael Cyhoeddus yng Nghymru</u>	Roedd yr adroddiad yn cynnwys saith argymhelliad. Roedd chwech o'r argymhellion ar gyfer Llywodraeth Cymru, ac un o'r argymhellion ar gyfer cyrff cyhoeddus: A3 Roedd yn glir o'n gwaith samplu bod rhai o'r strategaethau caffael wedi dyddio, a bu ymateb cymysg hefyd i bolisiau a deddfwriaeth newydd megis Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Rydym yn argymhell bod cyrff cyhoeddus yn adolygu eu strategaethau a'u polisiau caffael yn ystod 2017-18 ac yn flynyddol wedi hynny i sicrhau eu bod yn adlewyrchu newidiadau ehangach i bolisiau a deddfwriaeth ac yn cefnogi gwelliant parhaus.
Hydref 2017	<u>Llywodraethu da wrth benderfynu ar newidiadau sylweddol mewn gwasanaethau – Crynodeb Cenedlaethol</u>	Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella, er bod cynigion ar gyfer gwella wedi'u cynnwys mewn adroddiadau lleol a gyflwynwyd i bob Cyngor. Lluniwyd yr adroddiad yn bennaf i daflu goleuni, rhannu arferion presennol ac ysgogi rhagor o sgysiau a thrafodaethau rhwng cyngorau a sefydliadau eraill.
Rhagfyr 2017	<u>Adroddiadau Ariannol Llywodraethau Lleol ar gyfer 2016-17</u>	Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>Roedd yr adroddiad yn cynnwys wyth argymhelliad, bob un ar gyfer awdurdodau lleol:</p> <p>A1 Mae gweithredu Deddf Tai (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddatblygu gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar atal digartrefedd a lleihau'r galw. Mae'r rhain yn wahanol iawn i wasanaethau digartrefedd a arweinir gan waith achos traddodiadol, ac mae gwaith atal yn gofyn am sgiliau newydd a rhyngweithio'n gynnar â defnyddwyr a darpar ddefnyddwyr. Gwelsom fod cynnydd awdurdodau lleol wrth ddiwygio ac atgyfnerthu gwasanaethau yn amrywiol (paragraffau 1.12 – 1.20). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sicrhau bod eu staff yn ddigon medrus i ddelio â gofynion newydd cyfryngu, datrys problemau, negodi a dylanwadu gyda phobl ddigartref; ac • adolygu ac ad-drefnu eu gwasanaethau i ymgysylltu'n fwy effeithiol â phobl ddigartref a rhai a allai fod yn ddigartref er mwyn atal digartrefedd. <p>A2 Darparodd Llywodraeth Cymru arian i helpu awdurdodau lleol i weithredu Deddf Tai (Cymru) 2014 ac mae'r cyllid hwn wedi bod yn hanfodol er mwyn sicrhau y gall gwasanaethau atal newydd gael eu datblygu. Mae'r arian ar gael tan 2019-20 ond mae angen i awdurdodau sicrhau eu bod yn defnyddio'r cyfleoedd a gynigir gan yr adnoddau hyn i ddiwygio eu gwasanaethau er mwyn cyflawni eu cyfrifoldebau yn y dyfodol (paragraffau 1.21 – 1.28). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn diwygio'r ffordd yr ariennir gwasanaethau digartrefedd ganddynt er mwyn sicrhau y gallant barhau i ddarparu'r dull atal ehangaf posibl sydd ei angen. Dylai adolygiadau ystyried defnyddio arian Cefnogi Pobl yn ogystal ag arian o Gronfa Gyffredinol y Cyngor i gefnogi'r ffordd y cyflawnir dyletswyddau digartrefedd yr awdurdod.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>A3 Gall y ffordd y caiff gwasanaethau eu trefnu a'u rheoli ar y pwynt cyswllt cyntaf ddylanwadu'n sylweddol ar ba mor effeithiol yw awdurdodau lleol wrth reoli a lleihau'r galw. Gall gwasanaethau y mae'n hawdd cael gafael arnynt a ddefnyddir i'r eithaf, sy'n osgoi dull porthgadw ac sy'n canolbwyntio ar atebion cynnar, wella'r rhagolygon ar gyfer atal digartrefedd yn llwyddiannus. Gwelsom fod systemau pwynt mynediad rhai awdurdodau wedi'u cynllunio'n wael, sy'n effeithio'n andwyol ar ragolygon yr awdurdod ar gyfer ymyrraeth gynnar i atal digartrefedd rhag digwydd (paragraffau 2.4 – 2.11).</p> <p>Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • • llunio gwasanaethau er mwyn sicrhau bod cyswllt cynnar â defnyddwyr gwasanaethau; • defnyddio dulliau 'brysbennu' i nodi a hidlo unigolion sy'n gofyn am help er mwyn pennu'r ymateb mwyaf priodol i fynd i'r afael â'u hanghenion; a • profi effeithiolrwydd gwasanaethau pwynt cyswllt cyntaf er mwyn sicrhau eu bod yn addas at y diben. <p>A4 Mae pennu safonau gwasanaeth clir sy'n nodi'r hyn y mae'r awdurdod yn ei ddarparu ac y mae'n gyfrifol amdano yn hanfodol er mwyn sicrhau bod pobl yn gwybod beth mae ganddynt hawl i'w gael a beth sydd angen iddynt ei ddatrys eu hunain. Gwelsom nad yw awdurdodau bob amser yn rhoi gwybodaeth glir, gryno ac o ansawdd da er mwyn helpu pobl i ddod o hyd i'r cyngor cywir yn gyflym ac yn effeithlon (paragraffau 2.12 – 2.17). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn cyhoeddi safonau gwasanaethau sy'n nodi'n glir beth yw eu cyfrifoldebau a sut y byddant yn darparu gwasanaethau er mwyn sicrhau bod pobl yn gwybod beth mae ganddynt hawl i'w gael a beth mae'n rhaid iddynt ei wneud drostynt hwy eu hunain. Dylai safonau gwasanaethau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fod mewn iaith hygyrch sy'n hawdd ei deall; • bod yn fanwl gywir ynghylch beth y gall ymgeiswyr ei ddisgwyl a beth na allant ei ddisgwyl, a phryd y gallant ddisgwyl iddo gael ei ddatrys; • nodi'n glir rôl yr ymgeisydd yn y broses a sut y gallant helpu'r broses i redeg yn fwy llyfn a chyflym; • cael eu llunio ar y cyd ag arbenigwyr pwnc a chynnwys pobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth(au); • integreiddio'n effeithiol â'r broses asesu unigol; • cynnig dewisiadau amgen hyfyw i wasanaethau'r awdurdod; a • nodi'r prosesau apeliadau a chwynion. Dylai'r rhain fod yn seiliedig ar degwch a chydarddoldeb i bawb dan sylw a dylent fod ar gael i bawb.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>A5 Mae angen i awdurdodau lleol lunio gwasanaethau i ymgysylltu â defnyddwyr gwasanaethau yn effeithiol ac effeithlon, ond mae'r safonau cyfredol yn rhy amrywiol i sicrhau bod defnyddwyr gwasanaethau yn gallu cael gafael ar y cyngor sydd ei angen arnynt (paragraffau 2.18 – 2.24). Er mwyn gwella perfformiad cyfredol rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn gwneud defnydd gwell o'u gwefannau er mwyn helpu i reoli'r galw drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • brofi defnyddioldeb ac effeithiolrwydd y wybodaeth gyfredol ar wefannau gan ddefnyddio ein llinellau ymholi a nodir yn Atodiad 5; • cynyddu a gwella ystod, ansawdd a chwmpas gwybodaeth ar y we; gwneud gwell defnydd o raglenni ar-lein; a • chysylltu'n fwy effeithiol â gwybodaeth gan ddarparu arbenigol ac arbenigwyr cyngor, fel Cyngor ar Bopeth. <p>A6 Mae Deddf Tai (Cymru) 2014 yn rhoi dyletswydd newydd ar wasanaethau cymdeithasol a chymdeithasau tai i gydweithio â gwasanaethau digartrefedd awdurdodau lleol i atal digartrefedd. Gwelsom nad yw'r trefniadau hyn yn gweithio'n effeithiol ac nad yw ymatebion gwasanaethau i atal digartrefedd a helpu pobl ddigartref bob amser yn cael eu darparu, ac nad ydynt ychwaith yn gyson effeithiol (paragraffau 3.13 – 3.25). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn nodi ac yn cytuno ar yr hyn y maent yn ei ddisgwyl gan bartneriaid, gan nodi sut y byddant yn cydweithio er mwyn lleddfu digartrefedd. Dylai'r cytundeb hwn gael ei adolygu'n rheolaidd a dylai perfformiad partneriaid gael ei adolygu er mwyn nodi meysydd i'w gwella.</p> <p>A7 Nid yw systemau monitro awdurdodau lleol na dulliau gwerthuso er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'u cyfrifoldeb o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 a Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus yn gweithio cystal â'r disgwyl (paragraffau 3.35 – 3.39). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn mynd i'r afael â gwendidau yn eu dull monitro cydraddoldebau, ac yn sicrhau bod eu gwasanaeth digartrefedd yn cofnodi ac yn gwerthuso data priodol yn gywir er mwyn dangos mynediad cyfartal i ddefnyddwyr gwasanaethau y mae gan yr awdurdod lleol ddyletswydd tuag atynt.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ionawr 2018	Sut mae Llywodraeth Leol yn rheoli galw – Digartrefedd	<p>A8 Gall rheoli'r galw fod yn heriol i awdurdodau lleol. Mae rhai gwersi clir i'w dysgu o ran gweithredu Deddf Tai (Cymru) 2014 a'r dyletswyddau atal digartrefedd y gellir eu cymhwyso at reoli'r galw mewn gwasanaethau eraill (paragraffau 4.24 – 4.27). Rydym yn argymhell bod awdurdodau lleol yn defnyddio'r rhestr wirio a nodir yn Atodiad 10 i gynnal hunanasesiad o wasanaethau, er mwyn helpu i nodi opsiynau i wella'r ffordd y gallant helpu i reoli'r galw.</p>
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>Roedd yr adroddiad yn cynnwys naw argymhelliad. Roedd un o'r argymhellion ar gyfer Llywodraeth Cymru, ac wyth o'r argymhellion ar gyfer awdurdodau lleol a/neu sefydliadau cyflawni:</p> <p>A1 Ceir llawer o ffynonellau cyllid a pholisïau ar gyfer addasiadau, ac mae hynny'n golygu bod safon y gwasanaeth a dderbynnir gan bobl anabl a phobl hŷn yn amrywio'n helaeth (paragraffau 1.5 i 1.9) I fynd i'r afael â'r anghysondebau hyn, rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru osod safonau ar gyfer pob addasiad er mwyn sicrhau bod pobl anabl a phobl hŷn yn derbyn gwasanaeth o'r un safon waeth pa le y maent yn byw, pwy yw eu landlord, a ph'un a ydynt yn berchen ar eu cartref eu hunain ai peidio.</p> <p>A2 Mae'r rhan fwyaf o gyrff cyhoeddus yn glir ynghylch sut y gall eu gwaith ar addasiadau gael effaith gadarnhaol ar bobl anabl a phobl hŷn, ac maent wedi gosod nodau addas sy'n creu ffocws wrth weithredu. Mae sefydlu'r nodau strategol cywir ar gyfer addasiadau hefyd yn creu sail glir ar gyfer penderfynu pwy ddylai gael blaenoriaeth gan wasanaethau, a sut ac ymhle y dylid defnyddio adnoddau. Fodd bynnag, gwelsom fod amryw o ddiffygion yn y trefniadau polisi cyfredol, ac nad yw gyrff cyhoeddus yn sicrhau'r budd mwyaf wrth fuddsoddi (paragraffau 3.8 i 3.15). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol weithio gydag asiantaethau partner (cyrff iechyd, cymdeithasau tai a Gofal a Thrwsio) i atgyfnerthu eu ffocws strategol wrth ddarparu addasiadau drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • osod amcanion strategol priodol ar gyfer addasiadau sy'n canolbwyntio ar lesiant ac annibyniaeth; • gwella ansawdd yr wybodaeth am y galw am addasiadau drwy ddefnyddio ystod eang o ddata i asesu angen, gan gynnwys ceisio a defnyddio gwybodaeth gan bartneriaid sy'n gweithio yn ardal yr awdurdod lleol; a • chysylltu'r system ar gyfer rheoli a chyflenwi addasiadau â pholisïau a chofrestrau tai addasedig er mwyn gwneud y defnydd gorau o gartrefi a addaswyd eisoes.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A3 Mae'n bwysig sicrhau bod gan bawb y gallai fod angen gwaith addasu arnynt yr holl wybodaeth angenrheidiol er mwyn gwneud cais am waith addasu a threfnu bod y gwaith hwnnw'n cael ei gwblhau. Gan hynny, mae'n hanfodol cael gwybodaeth hygyrch o ansawdd da er mwyn i sefydliadau cyflenwi arddangos mynediad teg a thryloywder. Fodd bynnag, cawsom hyd i wendidau yn ansawdd a darpariaeth gwybodaeth i'r cyhoedd ynghylch addasiadau tai (paragraffau 2.6 i 2.15). Argymhellwn y dylai sefydliadau cyflenwi ddarparu gwybodaeth am addasiadau tai yn Gymraeg ac yn Saesneg, mewn ffurfweddau hygyrch gan gynnwys Braille, ffontiau mawr, fersiynau sain ac ieithoedd eraill. Dylid hyrwyddo gwybodaeth yn eang drwy ystod o gyfryngau, gan gynnwys y cyfryngau cymdeithasol, gwefannau a gwybodaeth gyhoeddedig, a hefyd drwy bartneriaid allweddol. Yn ddelfrydol, dylid cynhyrchu gwybodaeth ar y cyd ac alinio polisiâu rhwng cyrff cyflenwi er mwyn ehangu eu cwrpas a chynyddu'r defnydd ohonynt.</p> <p>A4 Gan fod nifer helaeth o lwybrau er mwyn cyrchu gwasanaethau, mae angen i sefydliadau cyflenwi sicrhau bod ganddynt systemau cadarn i ymdrin â cheisiadau yn gyflym ac effeithiol. Fodd bynnag, gwelsom fod y prosesau a ddefnyddir gan sefydliadau cyflenwi yn amrywio'n helaeth, a'u bod yn aml yn creu anawsterau i bobl anabl a phobl hŷn sydd yn ceisio cymorth (paragraffau 2.16 i 2.19). Argymhellwn y dylai sefydliadau cyflenwi symleiddio'r broses ymgeisio drwy greu un ffurflen gais gynhwysfawr ar gyfer pob sefydliad o fewn ardal awdurdod lleol. Dylai'r ffurflen fod ar gael drwy bartneriaid ac ar-lein.</p> <p>A5 Gall amrywiaeth o ffactorau achosi oedi wrth addasu (paragraffau 2.20 i 2.33). Er mwyn gwella prydlondeb wrth gyflenwi, argymhellwn y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod Llywodraeth Cymru'n cynnal adolygiad i weld a ddylai awdurdodau lleol barhau i ddefnyddio'r prawf modd ar gyfer Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl (DFGs); • bod awdurdodau lleol yn darparu neu'n defnyddio gwasanaethau asiantaeth gwella cartrefi i gynorthwyo pobl anabl a phobl hŷn i fynd ar drywydd eu ceisiadau DFG yn effeithlon; • bod sefydliadau cyflenwi yn gweithio gydag awdurdodau cynllunio i gyflymu a symleiddio'r broses ar gyfer addasiadau y mae angen cymeradwyaeth ar eu cyfer; • bod sefydliadau cyflenwi yn defnyddio Aseswyr yr Ymddiriedir Ynddynt i gynnal asesiadau ar gyfer gwaith addasu o natur symlach; a • bod Llywodraeth Cymru'n symleiddio ei phrosesau cymeradwyo ar gyfer Grantiau Addasiadau Ffisegol (PAGs).

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A6 Mae'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol, cymdeithasau tai ac asiantaethau Gofal a Thrwsio wedi sefydlu prosesau i benodi, goruchwyllo a rheoli perfformiad adeiladwyr ac/neu gontractwyr. Fodd bynnag, gwelsom amrywiaeth eang yn y modd y mae sefydliadau cyflenwi'n trefnu gwaith adeiladu, yn ei roi ar gontract ac yn ei gwblhau (paragraffau 2.37 i 2.44).</p> <p>Argymhellwn fod sefydliadau cyflenwi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • yn cyflwyno systemau ffurfiol er mwyn achredu contractwyr i gyflawni gwaith addasu. Dylai'r rhain gynnwys: <ul style="list-style-type: none"> – safonau gofal cwsmeriaid fel cadw apwyntiadau, cadw'r safle'n daclus, rheoli sŵn ac ati; – archwilio sefyllfa ariannol, statws treth a TAW; – hyrwyddo arferion iechyd a diogelwch da; – gofyniad i ddefnyddio cynlluniau gwarant; – sicrhau y delir yswiriant digonol; a – gofyn am eirdaon. • defnyddio cytundebau fframwaith a chontractau drwy bartneriaeth i gyflenwi addasiadau; • mynd i'r afael â gwendidau wrth roi addasiadau ar gontract, diweddarau'r Rhestr Cyfraddau a ddefnyddir i roi gwaith allan ar dendr a chynnal ymarferion tendro cystadleuol er mwyn cefnogi gwerth am arian wrth roi gwaith allan ar gontract; • datblygu systemau effeithiol i reoli a gwerthuso perfformiad contractau drwy: bennu ystod briodol o wybodaeth er mwyn barnu ynghylch perfformiad a chyflawniad y gwaith, gan gynnwys prydlondeb y gwaith; ansawdd y gwaith; adborth ymgeiswyr/tenantiaid; cost y gwaith (gan gynnwys amrywiadau); record o ran iechyd a diogelwch; ac adborth cwsmeriaid; • gwerthuso ac adrodd ar berfformiad yn rheolaidd er mwyn canfod cyfleoedd i wella gwasanaethau; a • rhoi adborth ffurfiol i gontractwyr am eu perfformiad, gan drafod materion allweddol fel bodlonrwydd cleientiaid, lefel unrhyw amrywio a pha mor dderbyniol yw hynny, gwaith sy'n gywir y tro cyntaf, asesiad ôl-arolygol a chwblhau ar amser ac yn unol â'r gyllideb.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A7 Er mwyn sicrhau cymaint â phosib o effaith a gwerth am arian wrth ddarparu addasiadau, mae angen i sefydliadau tai a gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol gydweithio'n effeithiol i sicrhau bod modd bodloni anghenion pobl sydd yn aml yn fregus iawn, a gwella eu hansawdd byw. Fodd bynnag, yn ôl ein canfyddiadau mae'r diffyg ffocws strategol ar addasiadau mewn sefydliadau cyflenwi yn parhau, gyda'r sefydliadau hynny'n canolbwyntio ar ymatebion penodol o fewn y sefydliad, yn hytrach nag ystyried sut i gydweithio ag eraill i fodloni anghenion pobl anabl neu bobl hŷn orau (paragraffau 3.16 i 3.21). Argymhellwn y dylai awdurdod lleol gydweithio ag asiantaethau partner (cyrff iechyd, cymdeithasau tai a Gofal a Thrwsio) i ddatblygu a gwella'r trefniadau ar gyfer cydweithio. Y nod fydd cynyddu hyd yr eithaf y defnydd a'r budd yn gysylltiedig ag addasiadau o ran cefnogi annibyniaeth drwy gyfuno adnoddau, cydleoli staff a chreu timau cyflenwi integredig.</p> <p>A8 Mae'r rhan fwyaf o gyrff cyhoeddus yn cydnabod gwerth addasiadau o ran lleihau'r risg o godymau, atal derbyniadau i'r ysbyty a chyflymu'r broses o ryddhau cleifion o'r ysbyty. Fodd bynnag, ni fydd trefniadau partneriaeth lleol bob amser yn adlewyrchu pwysigrwydd addasiadau, ac ar wahân i Therapyddion Galwedigaethol, nododd gweithwyr iechyd proffesiynol ei bod hi'n anodd ymdrin â'r gwahanol systemau'r awdurdod lleol a'r cymdeithasau tai ar gyfer gweinyddu, cymeradwyo a chwblhau addasiadau (paragraffau 3.22 i 3.24). Er mwyn gwella'r defnydd a'r nifer sy'n manteisio ar addasiadau gyda chyrff iechyd, argymhellwn y dylai sefydliadau cyflenwi gytuno ar y cyd ar gyd-safonau gwasanaeth ar gyfer cyflenwi addasiadau ym mhob ardal awdurdod lleol, a chyhoeddi'r cyd-safonau hynny. Dylid nodi'n glir yn y safonau gwasanaeth sut y bydd pob asiantaeth yn mynd ati i gyflenwi addasiadau, ac yn darparu gwasanaethau i sicrhau bod pobl yn gwybod yr hyn y mae ganddynt hawl i'w dderbyn. Dylai Safonau Gwasanaeth:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fod mewn iaith hygyrch sy'n hawdd ei deall; • bod yn fanwl gywir ynghylch yr hyn y gall pobl/na all pobl ddisgwyl ei dderbyn; • cael eu llunio ar y cyd i gynnwys yr holl wasanaethau addasu o fewn ardal; • nodi cymhwysedd ar gyfer y gwahanol ffrydiau ariannu, y prosesau ymgeisio ac asesu, graddfeydd amser a phrosesau adolygu; a • chynnig yr opsiynau posib a'r dewisiadau eraill yn lle addasu, gan gynnwys cysylltu â chofrestrau tai addasedig i wneud y defnydd gorau posib o gartrefi sydd eisoes wedi'u haddasu.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Chwefror 2018	Addasiadau Tai	<p>A9 Mae'n bwysig cael y dangosyddion perfformiad cywir ac adrodd yn rheolaidd ar berfformiad yn erbyn y dangosyddion hynny er mwyn i gyrff cyhoeddus reoli perfformiad gweithredol, canfod meysydd i'w gwella a gwerthuso effaith gadarnhaol gwasanaethau. Gwelsom fod ystod gyfredol y data o ddangosyddion perfformiad yn gyfyngedig iawn, ac nad ydynt yn ddigonol i'w gwneud hi'n bosib cynnal gwerthusiad llawn o berfformiad (paragraffau 4.5 i 4.20). Er mwyn rheoli perfformiad yn effeithiol a barnu ynghylch effaith addasiadau, argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru a sefydliadau cyflenwi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • sefydlu mesuriadau priodol er mwyn barnu ynghylch effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd y gwahanol systemau ar gyfer cyflenwi addasiadau a'r effaith ar lesiant ac annibyniaeth y rhai sy'n derbyn addasiadau; • sicrhau bod sefydliadau cyflenwi yn adrodd yn erbyn eu cyfrifoldebau o ran Deddf Cydraddoldeb 2010; • sicrhau bod gwybodaeth am berfformiad yn cynnwys gwaith yr holl sefydliadau cyflenwi - awdurdodau lleol, cymdeithasau tai ac asiantaethau Gofal a Thrwsio; a • chyhoeddi perfformiad yr holl sefydliadau cyflenwi yn flynyddol fel bo modd cael golwg systemau cyfan ar ddarpariaeth ac effaith er mwyn cefnogi gwelliannau sydd i'w cyflawni.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Ebrill 2018	Siaradwch fy iaith: Goresgyn rhwystrau iaith a chyfathrebu mewn gwasanaethau cyhoeddus	<p>Roedd yr adroddiad yn cynnwys dau argymhelliad. Roedd un o'r argymhellion ar gyfer Llywodraeth Cymru ar y cyd â chyrrff cyhoeddus ac roedd yr argymhelliad arall ar gyfer cyrrff cyhoeddus:</p> <p>Sicrhau bod pobl sy'n wynebu rhwystrau o ran iaith a chyfathrebu yn gallu cyrchu gwasanaethau cyhoeddus:</p> <p>A1 Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus sicrhau y gall pobl gyrchu'r gwasanaethau y mae arnynt eu hangen. Er mwyn bod yn ystyriol o ofynion Deddf Cydraddoldeb 2010 a deddfwriaeth arall, argymhellwn y dylai cyrrff cyhoeddus gynnal adolygiad rheolaidd er mwyn canfod pa mor hygyrch yw eu gwasanaethau i bobl nad ydynt yn siarad Cymraeg na Saesneg fel prif iaith, gan gynnwys pobl fyddar sydd yn defnyddio iaith arwyddion. Gellir defnyddio ein rhestr wirio yn rhan o'r asesiad hwn.</p> <p>Datblygu gwasanaethau dehongli a chyfieithu yng Nghymru:</p> <p>A2 Drwy ein gwaith gyda chyrrff cyhoeddus, darparwyr gwasanaeth dehongli a chyfieithu a defnyddwyr gwasanaeth, nodwyd bod sawl her o flaen gwasanaethau dehongli a chyfieithu. Argymhellwn y dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chyrrff cyhoeddus, grwpiau cynrychioliadol a phartïon eraill â buddiant i sicrhau:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bod digon o ddehonglwyr ar gael, yn enwedig ar gyfer ieithoedd y ceir galw mawr amdanynt, fel iaith Arwyddion Prydain ac Arabeg; • bod dehonglwyr sydd wedi derbyn hyfforddiant arbenigol ar gael i weithio mewn gwasanaethau iechyd meddwl, a chyda phobl sydd wedi profi trawma neu drais; a • bod gweithdrefnau ar waith i ddiogelu a sicrhau ansawdd.
Mai 2018	Myfyrio ar Flwyddyn Un: Sut mae Cyrff Cyhoeddus wedi Ymateb i Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	<p>Nid oedd yr adroddiad yn cynnwys unrhyw argymhellion na chynigion ar gyfer gwella.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mai 2018	Comisiynu Gwasanaethau Llety i Oedolion ag Anableddau Dysgu yn Strategol	<p>Roedd yr adroddiad yn cynnwys chwe argymhelliad, bob un ar gyfer awdurdodau lleol:</p> <p>A1 Mae gan bobl ag anabledd dysgu hawl i fyw'n annibynnol. Yn ystod y 50 mlynedd diwethaf bu newidiadau sylweddol o ran y ffordd y caiff lety a chymorth eu darparu. Mae gwasanaethau bellach yn cael eu darparu gan ddefnyddio model sy'n galluogi pobl i fyw yn y gymuned mewn tai cyffredin ledled Cymru (paragraffau 1.3 i 1.10). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol barhau i ganolbwyntio ar atal pobl rhag mynd yn ddibynnol ar leoliadau drutach mewn cartrefi gofal drwy ddarparu cymorth effeithiol yn y cartref ac amrywiaeth o lety camu ymlaen drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gwella'r modd y caiff gweithgarwch atal ei werthuso er mwyn i awdurdodau lleol ddeall beth sy'n gweithio'n dda a pham; • gan ddefnyddio mapio gwasanaethau atal o dan Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n cwmpasu asiantaethau eraill a darparwyr gwasanaethau; • gwella prosesau cyfeirio at help ychwanegol er mwyn i ofalwyr a rhwydweithiau cymorth allu bod yn fwy cydnerth a hunanddibynnol. Dylai hyn gynnwys annog gofalwyr i lunio cynlluniau gofal hirdymor er mwyn cynnal a diogelu llesiant eu dibynnydd; a • rhannu gwaith dadansoddi risg a data cynllunio hirdymor ag awdurdodau lleol eraill, darparwyr gwasanaethau a phartneriaid er mwyn cytuno ar ddealltwriaeth gyffredin o'r ystod o opsiynau. <p>A2 Dengys amcanestyniadau o'r boblogaeth y bydd nifer y bobl ag anabledd dysgu yn cynyddu yn y dyfodol ac y bydd nifer y bobl dros 65 oed a nifer y bobl ag anabledd dysgu cymedrol neu ddifrifol yn cynyddu'n sylweddol (paragraffau 1.3 i 1.10). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wella eu dull o gynllunio gwasanaethau i bobl ag anableddau dysgu drwy adeiladu ar asesiadau poblogaeth y Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ar gyfer pobl ag anableddau dysgu a chytuno ar flaenoriaethau yn y dyfodol.</p>

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mai 2018	Comisiynu Gwasanaethau Llety i Oedolion ag Anableddau Dysgu yn Strategol	<p>A3 Lluniodd Llywodraeth Cymru ganllawiau i awdurdodau lleol, o'r enw 'developing a commissioning strategy for people with a learning disability', er mwyn helpu awdurdodau i lunio cynlluniau strategol ar gyfer comisiynu gwasanaethau anableddau dysgu. Ar y cyd â chodau ymarfer a ddatblygwyd yn sgil pasio Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014, mae Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol ddatblygu opsiynau comisiynu integredig gyda gwasanaethau Byrddau Iechyd Lleol. Y nod yw darparu dull cydgysylltiedig a chosteffeithiol o gomisiynu gwasanaethau ond nododd ein hadolygiad wendidau yn y trefniadau presennol (paragraffau 2.4 i 2.12). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud mwy i integreiddio trefniadau comisiynu gyda phartneriaid a darparwyr ac ystyried gwaith y Bwrdd Comisiynu Cenedlaethol drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • deall y ffactorau sy'n atal neu'n rhwystro integreiddio pellach; • gwella ansawdd cydgynlluniau strategol ar gyfer gwasanaethau anableddau dysgu (gweler hefyd baragraffau 3.11 – 3.14); • sefydlu modelau buddsoddi a strwythurau ariannol cynaliadwy, trefniadau cydgynllunio'r gweithlu a dull cyllidebu amlfwydd; a • datblygu fframweithiau llywodraethu a rhannu data priodol gyda phartneriaid lleol allweddol sy'n cynnwys proses glir ar gyfer rheoli risg a methiant. <p>A4 Mae gweithgarwch ymgysylltu awdurdodau lleol â phobl ag anableddau dysgu a'u gofawyr yn amrywio. Er bod gan lawer o wasanaethau awdurdodau gydberthnasau cadarnhaol â grwpiau eirioli, mae rhai yn llai llwyddiannus wrth gynnwys y grwpiau a'r gofawyr hyn yn y broses o werthuso ansawdd gwasanaethau (paragraffau 2.18 i 2.20). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol wneud mwy i gynnwys pobl ag anableddau dysgu a'u gofawyr yn y broses o gynllunio gofal a chytuno ar lwybrau at fwy o annibyniaeth drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • cynnwys pobl ag anableddau dysgu a'u gofawyr yn gyson yn y broses o ysgrifennu, monitro a datblygu cynlluniau gofal; • cynnwys gofawyr a grwpiau eirioli yn systematig yn y gwaith o werthuso ansawdd gwasanaethau; • cynnwys pobl ag anableddau dysgu mewn prosesau caffael; a • sicrhau y caiff gohebiaeth ei hysgrifennu mewn iaith briodol sy'n hawdd ei deall er mwyn gwella dealltwriaeth o ganllawiau a gwybodaeth a chynyddu eu heffaith.

Dyddiad yr adroddiad	Teitl yr adolygiad	Argymhelliad
Mai 2018	Comisiynu Gwasanaethau Llety i Oedolion ag Anableddau Dysgu yn Strategol	<p>A5 Gallai awdurdodau lleol wneud mwy i gynnwys darparwyr gwasanaethau mewn gweithgarwch comisiynu a gwneud y broses dendro yn fwy effeithiol drwy sicrhau ei bod yn haws i'w defnyddio ac yn canolbwyntio'n fwy ar ganlyniadau. Fodd bynnag, nid yw awdurdodau lleol mor effeithiol ag y dylent fod wrth ymgysylltu â darparwyr (paragraffau 2.28 i 2.38). Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol gydweithio â darparwyr, y trydydd sector a chyflenwyr er mwyn deall heriau a rhannu data ac arbenigedd drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gwella ansawdd, ystod a hygyrchedd gwybodaeth dendro; a • gweithio gyda darparwyr i lywio marchnadoedd lleol drwy feithrin dealltwriaeth gyffredin o'r cyfleoedd, y risgiau a'r blaenoriaethau o ran darparu gwasanaethau anableddau dysgu yn y dyfodol. <p>A6 Nid oes gan y rhan fwyaf o awdurdodau lleol drefniadau effeithiol ar gyfer monitro a gwerthuso'r ffordd y maent yn comisiynu gwasanaethau anableddau dysgu (paragraffau 3.3 i 3.15) Argymhellwn y dylai awdurdodau lleol ddatblygu set fwy priodol o ddangosyddion perfformiad a mesurau llwyddiant sy'n ei gwneud hi'n haws monitro a dangos effaith gweithgarwch gwasanaethau drwy wneud y canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • llunio mesurau a dangosyddion perfformiad gwasanaethau a chontractau ar y cyd â darparwyr gwasanaethau, pobl ag anableddau dysgu a'u gofalwyr; • sicrhau bod gan gomisiynwyr ddigon o wybodaeth am gostau a digon o wybodaeth ansoddol am yr ystod lawn o opsiynau sydd ar gael o ran lleoliadau a gofal; • rhoi data i gomisiynwyr er mwyn dangos manteision ariannol hirdymor dewisiadau comisiynu, mae hyn yn cynnwys meddu ar y systemau a'r dechnoleg briodol; • integreiddio'r canlyniadau a'r hyn a ddysgwyd o adolygiadau o gynlluniau gofal mewn mesurau perfformiad; • gwerthuso gwahanol fathau o ymyriadau a lleoliadau ac wedyn dysgu ohonynt; a • cynnwys gwasanaethau anableddau dysgu yn adolygiadau craffu awdurdodau lleol er mwyn herio perfformiad a nodi gwelliannau.

Wales Audit Office

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru

24 Heol y Gadeirlan

Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn Testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru